

Ταῦτα μακρότερα μὲν ἡ κατ' ἐπιστολὴν εἴρηται, ἐπέκεινα δὲ Ἰσως καὶ 21. παρὰ τὸ καθῆκον ἡμῖν, ὡστε καὶ δέδια, μὴ γέλωτα προσοφλήσω. ἀλλὰ τούτου πρῶτα μὲν τὴν σαυτοῦ φιλανθρωπίαν, ἡ πεποιθὼς οὖτω τοὺς λόγους ἔμήκυνα, ἕπειτα δὲ καὶ τὴν ἔμὴν περὶ τὸ γένος διαίθεσιν, δι’ ᾧ πάντων μὲν 5 ἀνθρώπων ἐβουλόμην αὐτὸν βασιλεύειν, πάντων δὲ πάσαις ἀρεταῖς ὑπερέχειν, αἰτίαν ἥγοϋ. ἀλλως τε πολλῶν αὐτῷ καὶ σοὶ ὁφειλέτης ὑπάρχων, ἐπεὶ μὴ παρὼν ἀλλως ὑμῖν ὑπουργεῖν καὶ διακονεῖν ἔχω τὰ δυνατά, καίτοι μηδὲ ἐνταῦθα ὑμῖν, εἰρήσθω δὲ σὺν Θεῷ ἄχρηστος ὁν ἡ ὑπάρξας, οἵς δικαίως δύναμαι λόγοις καὶ συμβουλαῖς, ἔκτινω τι τοῦ χρέους, ὡς ἀν πλεῖστα δύναμαι, καὶ 10 μάλιστα εἰδῶς ἔκεινα λέγειν, & ἐκ μακροῦ αὐτὸς διανοῇ καὶ διανοούμενος τελέσεις ποτέ, καὶ τελέσας ἀρίστην τε καὶ ἀκαταγώνιστον ἀπεργάση σὺν Θεῷ πολιτείαν. δτι μὲν γάρ τῶν προειρημένων γενομένων ἀπάντων εὔδαιμονέστατος ἡμῖν βίος ὑπάρξει, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει· δτι δὲ καὶ αὐτὸς ταῦτα ἔγκρίνεις καὶ πολλάκις ἀνελογίσω καὶ ἡδιστα ἀν πράξειας καιροῦ λαβόμενος, οὐδεὶς ἀγνοεῖ 15 τῶν εἰδότων σου τὰ φρονήματα. λείπεται τοίνυν ἡμᾶς μὲν μακρὰν ἐκ Θεοῦ σοι ζωὴν καὶ δύναμιν εὔχεσθαι, ἡ δυνηθῆση τελέσαι σου τὰ νοήματα, σὲ δ' ἔκεινον ἐπικαλεσάμενον παραστάτην πρὸς ἔργα χωρῆσαι, μηδὲν ταπεινὸν φρονοῦντα ἢ λογιζόμενον· δς σοι παρείη συνεργός, βοηθός καὶ συνέριθος καὶ μέγαν σε βασιλέα ἐπὶ γῆς καταστήσας, μετέπειτα καὶ τῆς ἑαυτοῦ μεταδοίη 20 δόξης τε καὶ λαμπρότητος.

**14. Bessarion Cardinalis
Capitulo, Canonici et Capellanis
Ecclesiae Duodecim Apostolorum de Urbe.**

Quoniam effrenata hominum cupiditas et noxius appetitus semper 25 ad malum sua labilitate declinans, nisi sub iuris et rationis regula limitetur, prava quadam abusione et corruptela bene beateque vivendi iustum ordinem corrumpit, sicque passim divina pariter et humana instituta aequissima depereunt, idcirco volentes ad honorem et laudem altissimi omnium creatoris, apostolorum quoque Philippi et Jacobi, 30 quorum corpora in eadem ecclesia recondita sunt, et aliorum apostolorum, sub quorum nominibus dicta ecclesia consecrata est, proque am-

21 Suprascriptio: Bessarion, miseratione divina SS. XII Apostolorum de Urbe presbyter cardinalis, dilectis nobis in Christo capitulo, canonici et capellanis dictae ecclesiae salutem in Deo sempiternam.

Ep. 14. Mit diesem Schreiben ließ Bessarion dem Kapitel von XII Apostoli bald nach dessen Neuordnung durch Eugen IV am 19. Februar 1444 die neuen Statuten zugehen. Vgl. Band I 249 f.

Ausgabe nach dem Original im Archiv von XII Apostoli bei A. Bandini, *Vita et Rebus gestis Bessarionis Cardinalis Nicaeni Commentarius. Romae 1777. Appendix II p. 118* (fehlerhaft nachgedruckt bei Migne PG 161, Col. LXIV). Die Statuten ebenda p. 118—125 (Migne l. c. LXV—LXX).

Mohler, Kardinal Bessarion. III.

pliatione divini cultus respicere, ac etiam ex debito nostri tituli, quo eidem praesidentes ecclesiae ad id nos cognoscimus obligatos, infra-
scriptas edidimus super reformatione praefatae ecclesiae ac ministrorum
eius constitutiones et reformationes tam spiritualium quam temporalium. Ad eas igitur, filii dilecti, inclinate unanimiter aures vestras, 5
adhibite promptitudinis intellectum, colligentes seminum fructus, quos
in agro vestrae devotionis providentia paterna conspergit, sic ea cul-
turi studio diligenti, quod sparsa fructificant et operosi laboris spera-
tam utilitatem conducant. Eas igitur huiusmodi constitutiones et ordi-
nationes vobis et cuilibet vestrum sub poenis in iis constitutis obser- 10
vari praecipimus et mandamus.

L 134^v**15. Beatissimo Patri Eugenio Papae IV**

Sanctissimo Maximoque Pontifici

Bessarion Cardinalis

Graecus, Basilicae Duodecim Apostolorum

Almaeque Sanctitati Suae Dicatissimus.

Cum cogitarem, pater sanctissime, quodnam tibi congruum offre-
ram munus tum pro ista praeclarissima Latinorum atque Graecorum
adeo per te tuosque labores, curas, opem impensamque ingentem unione
perfecta, tum pro clementia atque inenarrabili benevolentia erga me 20
tua, nihil praestantius, nihil aptius, nihil profecto gratius tibi potui
invenire, quam aliquid, quod ad nostram pertineat sanctam religionem,
tibi offerre, cum ista omnia huiusc saeculi te neglexisse perceperimus
ac illa, quae sola permanent, desiderasse. Nam tu ille es, qui Christum
ab ipsa secutus adolescentia es, tu qui a teneris, ut aiunt, unguiculis 25
mundum et omnia neglexisti mundana. Idcirco et merito non modo in
hoc saeculo centuplum tibi praebuit Dominus, cum omnium patrem et
principem <te> constituerit, sed certe et in futurum aeternam vitam
possidere concedet, praesertim cum in hac quoque dignitate et evan-
gelii praedicationis officio tantum profecisti, ut non mediocre incre- 30
mentum et dilatationem habeat ecclesia Dei. Tu enim graecam illam

---

20 benevolentia P benivolentia L | 24 Christum L christianismum P | 26 ne-
glexisti L neglisti P

Ep. 15. Ein Widmungsschreiben an Eugen IV zur Überreichung von Basilius' *Adversus Eunomium* in der Übersetzung des Georgios Trapezuntios. Bemerkenswert ist noch seine Wertschätzung des Georgios. Das Schreiben stammt aus der Zeit von 1443—47.

Überlieferung: Florenz, Laur. Plut. 17. cod. lat. 31 fol. 134v—136 (= L). Venedig, Cod. Marc. lat. 45. Rom, Cod. Urbinat. lat. 518, fol. 2—3^v. Paris, Bibl. Nat. Cod. lat. 1703, fol. 1—3 (= P). — Druckausgabe: H. Vast, *Le Cardinal Bessarion*, Paris 1878, p. 450—452.

E. V. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

praeclarissimam sapientissimamque nationem, unde omnis est ortus sapientiae fons, una cum Triballis, Illyriis, Flacchis ambobus, Sarmatis utrisque, Albanis, Iberis, Colchis, Cappadocibus, Pamphylis, Galatis necnon et aliis patriarchalibus sedibus multisque aliis amplissimis nationibus, quae omnes graecam sequebantur ecclesiam ritusque eius et caeremonias celebrabant, sanctae Romanae reconciliasti ecclesiae. Tu reduxisti Armenos per totum fere orbem diffusos ac sparsos. Jacobitarum gentes venerunt, ut fidei veritatem per te doceantur. Tu et excitasti Aethiopes, quorum innumerabilis numerus est atque inexpugnabile potentissimumque imperium, et adhuc vigilas, ut ad fidem catholicam eos alicias. E quibus ambobus, quantum in te est, nisi isti oculos claudant, non modicum fructum ecclesia Dei est habitura. Quis enarrabit aut quis numerabit vel laudes tuas vel res gestas? Cum ergo talem te ipsum, Eugeni, pater sanctissime, constitueris, qui merito 15 vocatus Eugenius es, — nam eugenius nobilem graece significat et a stirpe ortum praeclara, — cumque despectione omnis terrenae nobilitatis nobilitatem caelestem sis assecutus, quod munus, nisi quod ad communem gregis tui utilitatem et catholicam fidem pertineat, tibi magis conveniat?

20 Talia vero iudico esse, quae ille noster beatus Basilius, spiritus tuba, instrumentum gratiarum, sapientiae pelagus, cognitionis terminus, quem nescio quo nomine quis digne posset appellare, adversus Eunomium impium ac etiam alia ad sanctum Amphilochium, Iconensem episcopum, non absque inspiratione divina pro unigeniti ac spiritus 25 sancti deitate conscripta volumina edidit, quae Nazianzenus ille magnus Gregorius merito igni comparat Sodomitico. Nam partim sententiarum gravitate, partim compositionis pulchritudine, et tum optimarum rationum inventione, tum summa persuadendi virtute haereticorum linguis facile in cinerem redigunt. Cuius oratio cum tantam vim ac dignitatem possideat, ut difficile sit in lingua graeca gravius aliquid aut elegantius invenire, per hominem non modo paternae et graecae, sed etiam latinae linguae peritissimum, Georgium Trapezuntium, virum sane eloquentissimum ac disertissimum, tuaeque sanctitati deditum, feci transferri. Quae res ut fieret, idcirco dedi operam, quod et Latinorum generi, omni doctrina, omni virtute, omni sapientia ingenijque splendore praedito, puto me fecisse gratissimum, qui quamvis Hilarius, Augustinum, Hieronymum, Leonem, Gregorium aliosque habeant beatissimos suos doctores, viros, qui doctrina et sanctitate tam naturae quam spiritus profunditates investigarunt, quos qui legunt, in caelo 35 et in caelestibus conversari et quasi Dei audire videntur oracula, non 40

3 Iberis P Hiberis L | 3 Galatis P Galathis L | 6 celebrabant L celebrant P
9 Aethiopes] Ethiopes L P

tamen satis habent, nisi etiam eos, qui similia ipsis sentierunt et eodem spiritu participarunt, in suam traductos possideant linguam. Et his, inquam, hoc existimo gratum fore et tuae beatitudini munus acceptum, qui pro clementia solita laeto animo filiorum tuorum, etsi minima sunt, munuscula accipis. Tantumque magis tibi gratius erit, quantum hoc donum et Latinis accipere et mihi offerre congruum est; mihi quidem, quoniam magnam hinc de processione spiritus sancti utilitatem ad cognoscendam capessendamque fidei veritatem tum toto genere meo recepimus, cum de ista materia Latinis contendebamus; Latinis vero, non solum quod magna doctrina refertum est, verum 10 etiam quia pro ipsis, id est pro veritate pugnat. Nam in tertio sermone palam ex filio spiritus habere esse dicitur et a causa eius dependere. Per totumque librum multa et bona, quae ad eandem sententiam ducent, dicta sunt. Accipias igitur, tu beatissime pater, qui Latinorum, qui Graecorum, qui omnium es caput Christianorum, praestantissimum 15 munus, tuaeque sanctitati conveniens, beatissimi patris Basilii, Cæsareæ Cappadociensis divini pastoris ac orbis terrarum illuminatoris atque doctoris, præclarissima opera, haec quidem contra impium Eunomium illum, haec vero ad beatum Amphilochium decadem materia edita, quae quamvis per se suique auctoris dignitatem maxima 20 sint, mei tamen offerentis respectu tantaeque magnitudinis tuorum erga me meritorum minima iudicabuntur. Non enim ignoro, quantum sanctitas tua bene merita sit, clementissime pater.

16. Bessarion

Cardinalis Duodecim Apostolorum

Thomae de Sarzana

Sacrae Paginae Magistro Bene Merito Salutem.

P 95 Quamvis mihi numquam in mentem venerat beato Basilio editum in nativitate Domini nostri summa cum eloquentia ac gravitate sermonem, a me in primordio studiorum meorum latinis in litteris exer- 30

24 Bessarion] Vissarion P | 26 Sarzana] Serezana P

Ep. 16. Ein Widmungsschreiben an Thomas von Sarzana, den späteren Nikolaus V., dem er damit seine Übersetzung von Basilius' Homilie auf die Geburt des Herrn überreicht. Für die Abfassungszeit kommt als frühester terminus post quem das Jahr 1441 in Betracht, seitdem Bessarion sich an der römischen Kurie befand. Er mußte sich aber erst noch lateinische Kenntnisse erwerben und wird auch einige Zeit gebraucht haben, bis er diese Homilien übersetzen konnte. Terminus ante quem ist 1446; denn Thomas, der am 16. Dezember 1446 Kardinal wurde, wird hier noch als *sacrae paginae magister* betitelt.

Überlieferung: Paris, Bibl. Nat. Cod. lat. 1703, fol. 95 (= P). Erstmalige Ausgabe bei H. Vast, *Le Cardinal Bessarion*. Paris 1878, p. 452 s.

cendi ingenii mei causa e graeco translatum, ut tunc illa minima in his litteris suppeditabat scientia, in publicum promere, ne interpretis imperitia ac ignorantia admirabili illi doctrinae et auctoritate disertissimi doctoris imputetur, apud illos praesertim, qui nullam aut minimam sui notitiam habeant nec cognoscant, quo cum ornatu, quantove pondere omnia sua opera ter ille quaterque beatus in sua edidit lingua, ut tibi tamen gererem morem, viro tum doctrina atque scientia, tum etiam moribus cultissimo atque ornatissimo, mittere tibi eum decrevi, cum non possim tuae ferventi atque flagranti petitioni negare, ut alioqua ex parte laude dignam tuam extinguam sitim ac insitam tibi inexhaustam aviditatem legendi, volvendique libros huius beatissimi patris possim implere, qui tam cupidus, tamque affectus illius exsistans operibus, ut nihil supra. Quae cum, ut soles, attente ac accurate summa cum admiratione perlegeris, velim ignoscas interpreti, si tam ornata in graeco compositum tam indiserte transtulit in latinum, cum certo me scias tum ob reverentiam atque devotionem, quam erga illum gero beatissimum patrem, hanc rem aggressum fuisse potius quam ob audaciam ac in me ipso confidentiam, tum etiam cum non edidisse in publicum, nisi tu contentione maxima petiisses.

17. Bessarionis Cardinalis Nicaeni

In novam Metaphysicorum Aristotelis Translationem

Ad Alphonsum Regem Aragonum et utriusque Siciliae

Praefatio.

Bessarion Alphonso, inclyto atque invictissimo regi, salutem. M 5
25 Magnum illum Alexandrum Macedonem, inclyte atque invictissime princeps, editionem metaphysicorum Aristotelis, quibus apprime eru-

18 cum] quum P | 20 *Suprascriptio sec. A*] M Z V Bessarionis episcopi Tusculani, Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalis, in novam metaphysicorum Aristotelis translationem praefatio incipit feliciter ad Alphonsum, serenissimum atque illustrissimum principem Aragonum et utriusque Siciliae regem invictissimum | 24 Bessarion ... salutem M V] A Z om. | 25 atque M A V et Z

Ep. 17. Bessarion widmet König Alfons von Neapel seine Übersetzung von Aristoteles' Metaphysik. Wichtig ist die Angabe, daß die Anregung zu dem Werk schon vor Nikolaus' V Plan zu einer neuen Übersetzung des Aristoteles von dem König ausgegangen ist.

Überlieferung: Venedig, Cod. Marc. lat. 490 (Zanetti); Class. X Cod. 94 (Valentinelli) chart. saec. XV; von Bessarion eigenhändig (= M); Cesena, Bibl. Malatesta Plut. IV Cod. 2.; Cues, Cod. 184 (aus dem Besitz des Kard. Nikolaus von Cues; fol. 102^v: Istam translationem fecit rev. d. card. Nicenus, que non posset esse melior, et feci corrigi librum ex originali de manu eiusdem d. cardinalis 1453); Escurial, Cod. lat. f. III 26, fol. 3. [Sign. ant. IV K. 17] (das Geschenkexemplar für König Alfons). —

ditus fuerat, iniquo animo tulisse memoria prodiderunt. Cuius rei rationem in litteris, quas ad praceptorum suum Aristotelem dedit, facile expressit, quod scilicet doctrina ac sapientia potius quam armis viribusque anteire ceteros cupiebat, et quidem merito, cum illud hominis, hoc animalis, illud ingenii, hoc corporis sit virtus. Hunc tu, rex sapientissime, imitatus neque armis solum ac tot tantisque victoriis, quibus immortalem tibi gloriam comparasti, contentus litteris quoque modo divinis, modo gentilibus, et his cum ad sapientiam, tum ad eloquentiam conducentibus, non in pace solum, verum etiam in medio bellorum fervore incumbis, et ita incumbis, ut, cum summus in armis sis sum- 10 mumque in re militari locum teneas, dubium sit, quonam magis excellas huiusmodi rebus studentibus, armisne an scientia, potentia an sapientia. Cuius rei argumentum est, quod me, ut librum metaphysicorum Aristotelis tibi latinum facere efflagitasti, et ita efflagitasti, ut ego tanti principis tam honesto desiderio victus oblitus fuerim mei 15 ipsius et tantam rem aggressus sim. Quam veteres aggressi Latini, quid fecerint, quove modo in latinum verterint, aliorum sit iudicium. Ita certe verterunt, ut opus fuerit et sanctissimum ac clementissimum dominum Nicolaum V, pontificem maximum, qui omnis scientiae, omnis divinae humanaeque sapientiae doctissimus in apostolicam sedem 20 concendit, quique, ut loco et dignitate, ita philosophia, theologia et omni optimarum scientiarum genere principatum obtinet, viros eligere utriusque linguae peritos, qui omnes fere Aristotelis libros denuo in latinam verterent orationem, et maiestatem tuam ante illius in apostolicum tribunal assumptionem a nobis petere, ut hunc, de quo lo- 25 quimur, librum latinum faceremus. Quem iam diu a me perfectum, tuae sacrae maiestati, rex inclyte, dedicavi. Hunc, qualiscumque erit, cum tua serenitas hilari vultu acceperit, non dubito ceteris quoque ob auctoritatem et dignitatem tuam, acceptum gratumque futurum.
Vale feliciter, rex invictissime.

30

---

4 ceteros M A Z ceterorum V | 9 etiam M A Z et V | 17 in latinum M A V]Z
om. in

Druckausgaben: Im Anhang zu Bessarionis In Calumniatorem Platonis. Venetiis apud Aldum 1503. 1516 (= A); A. M. Zanetti, Latina et Italica D. Marci Bibliotheca Codicum manuscriptorum. Venetiis 1741, p. 193 sq. (= Z); I. Valentinelli, Bibliotheca manuscripta ad S. Marcum Venetiarum. Codices manuscripti latini. Vol. IV. Venetiis 1871, p. 64—65 (= V).

18. Βησσαρίων Καρδινάλις

L 73

Τῷ σοφῷ καὶ διδασκάλῳ

B 92

Γεωργίῳ τῷ Γεμιστῷ

V 152^v

Εὖ πράττειν.

5

Α' ζήτημα περὶ τοῦ αὐθυποστάτου.

Κοινῆς πᾶσιν ἐνεσπαρμένης ἐννοίας, καὶ ταύτης ἀληθεστάτης, μηδὲν μηδαμῇ ἀναίτιον εἶναι πλὴν τοῦ πρώτου καὶ πάντων αἰτίου, οὐκ ὅλιγους τῶν Πλάτωνος ἔταίρων ὡς Πρόκλον, ‘Ἐρμείαν τε καὶ Δαμάσκιον τὴν τε ψυχὴν, τούς τε πρὸ αὐτῆς πάντας εἴτε νοητούς, εἴτε νοητούς τε καὶ νοερούς, εἴτε νοερούς 10 θεούς αὐθυποστάτους εἶναι τιθεμένους εὑρίσκομεν. εἴποι δ’ ἂν τις μηδ’ ἀν μηδὲ Πορφυρίῳ, ’Ιαμβλίχῳ, Συριανῷ καὶ τῷ λοιπῷ τῶν ἀνδρῶν ἔκείνων θιάσῳ περὶ γε τοῦ τοσούτου καὶ τοιούτου πράγματος ἄλλως δοκεῖν, τούς γε προειρημένους ὅρῶν συνεχῶς τὰς τούτων ἀναλεγομένους ἐννοίας καὶ ταῖς αὐτῶν ἐπομένους ὡς τὰς πολλὰ δόξαις.

15 “Ωσπέρ τοῖν τοῖν ἔκ μιᾶς γνώμης ἢ τριάς τῶν προειρημένων ἀνδρῶν αὐθυπόστατα εἶναι τὰ τοιαῦτα τῶν διντῶν ἀποφαίνεται, καὶ οὕτως αὐθυπόστατα ὡς αὐτὰ ἔσυτά ὑφίστωντα καὶ αὐτὰ ἔσυτῶν αἰτία διντα καὶ δλα δῆμα αἰτιατά τε καὶ αἰτιατά. ἐν τε γάρ τῇ θεολογικῇ αὐτοῦ στοιχειώσει τὸν Πρόκλον περὶ τῶν αὐθυποστάτων πολὺν ἀν εὑροις ποιούμενον λόγον, ἐν τε τοῖς εἰς Παρμενίδην 20 αὐτοῦ ὑπομνήμασιν· »οὐχ ὥσπερ λέγουσί τινες, δτι πᾶν τὸ παραγόμενον V 153 ὑπ’ ἄλλης αἰτίας παράγεται, καὶ ἡμῖν ῥητέον, φησίν, ἄλλ’ ὥσπερ εἰώθαμεν τὰ αὐτοκίνητα προτάττειν τῶν ἔτεροκινήτων, οὕτω καὶ τὰ αὐθυπόστατα προθετέον τῶν ὑπ’ ἄλλου παραγομένων.« εἰ γάρ ἔστι τὸ ἔσυτό τελειοῦν, ἔστι καὶ

9 αὐτῆς L αὐτοῦ B V

20 Procl. In Parm

Ep. 18.—21., teils ungedruckt, teils in sehr mangelhafter Edition vorliegend, stellen einen philosophischen Briefwechsel zwischen Bessarion und Georgios Gemistos dar. Überdies werden auch Fragen der Mathematik und des Kalenderwesens erörtert. Vgl. Bd. I 336—338, dazu unten die Nachträge. Als Abfassungszeit kommen die Jahre 1440—52 in Betracht.

Ep. 18, mit vier philosophischen Anfragen an Gemistos, ist überliefert: Rom, Cod. Vat. gr. 1002, fol. 92—93 v (= B, mit einwandfreiem Text); Cod. Vat. gr. 1416, fol. 152—156 (= V, wohl Abschrift aus B); Bibl. Vallicellana Cod. gr. 189 (C VIII) n. 15 (spätere Handschrift); Cod. Barb. gr. 61, fol. 9—11 v (spätere Abschrift); Florenz, Bibl. Laur. Plut. 58, Cod. 33, fol. 73—74 v (= L); Mailand, Cod. Ambr. 348 (F 88, olim V 416) fol. 152—154 v; Cod. Ambr. 579 (N 284 sup.) fol. 7—9; Cod. Ambr. 703 (Q 114 sup.) fol. 27—27 v (Die Codd. Ambr. sind spätere Abschriften); Paris, Bibl. Nat. Cod. gr. 462, fol. 104—109; Cod. gr. 1739, fol. 282—291 v; Cod. gr. 2376, fol. 104—109; Oxford, Cod. Bodl. 2290; Cod. Barocc. 165; Wien. Cod. Theol. gr. 90, fol. 28—29v; Jerusalem, Patriarcheion Cod. 197, fol. 76—77 v (Papadopoulos-Kerameus IV 172); Athos, Cod. gr. 4508, n. 145. fol. 556—558; Escurial, Cod. gr. 96 (Σ III 1) fol. 189. — Druckausgabe: Migne PG 161, 713—718 (= M, mit sehr vielen Fehlern).

τὸ ἔαυτὸ γεννῶν. εἰ δὲ ἔστι τὸ αὐθυπόστατον, δῆλον ὅτι τοιοῦτόν ἔστιν, οἷον
 B 92^v καὶ παράγειν ἔαυτὸ καὶ παράγεσθαι ὑφ' ἔαυτοῦ· »λέγω γάρ, φησίν, αὐθυ-
 πόστατον, δ ἀν ἔαυτὸ παράγη. « τούτοις δὲ ὅμοια καν τοῖς εἰς τὴν Πλάτωνος
 θεολογίαν φιλοσοφεῖ. τοῖς δ' αὐτοῖς λόγοις ἐν τε τοῖς εἰς τὸν Φαῖδρον ὑπο-
 μνήμασιν 'Ερμείας, ἐν τε τῇ περὶ ἀρχῶν πραγματείᾳ Δαμάσκιος τὴν ψυχὴν 5
 αὐθυπόστατον συμπεραίνουσιν. οἱ δ' αὐτοὶ τὴν αὐτὴν τὰ τε θειότερα ταύτης
 ἀνευ τοῦ πρωτίστου ἐνδεσ ἡ τάγαθοῦ καὶ ὑπὲ τῶν πρὸ αὐτῶν πάντων παρά-
 γεσθαι δογματίζουσι, τὰ μὲν καὶ ἐκ πλειόνων, τὰ δέ γε ἐξ ἐλαττόνων, ὡς
 ὑφέσεως ἡ ὑπερθέσεως ἔκαστον εἶληχεν, εἴπερ πάντα τελευτῶντα εἰς μίαν αἰτίαν,
 L 73^v τὴν πρώτην, ἀνάγονται, ἀφ' ἣς καὶ προάγονται. τοῦτο δὲ ἔκ τε τῆς θεολογικῆς 10
 V 153^v στοιχειώσεως Πρόκλου ἔστιν ἴδεῖν, ἔκ τε τῶν εἰς τὸν Παρμενίδην αὐτῷ πο-
 νηθέντων, ὅπου τὰ εἰδη διαχρινόμενα καὶ πληθυνόμενα ἐν ἔαυτοῖς τὴν τῶν
 αὐθυποστάτων εἶληχέναι φησὶ δύναμιν, ὑφιστάμενα μὲν ἀπὸ τῶν πρωτουργῶν
 αἰτιῶν, παραγόμενα δὲ καὶ ὑφ' ἔαυτῶν. περὶ γε μὴν ψυχῆς καὶ 'Ολυμπιόδωρος
 ἐν τοῖς εἰς τὸν Φαίδωνα διχόθεν φάσκει αὐτὴν ὑποστᾶσαν, ὑφ' ἔαυτῆς καὶ 15
 ὑπὸ τοῦ θεοῦ. διχόθεν καὶ τελειοῦσθαι καὶ αὔθις ἐν τοῖς αὐτοῖς Πλατωνικὸν
 εἶναί φησι δόγμα τὸ αὐτὸ παράγωγον εἶναι τὴν ψυχήν.

Ταῦτα δὲ περὶ τῶν γε τοιούτων ἔοίκασι λέγειν, ὡς οὐκ ἀν ἄλλως ἀθάνατα
 ἐσόμενα· εἰ μὴ τοιαῦτά γε εἴεν, ὑφ' ἔαυτῶν τε παράγοιντο· ὡς γὰρ διὰ τοῦ
 αὐτοκινήτου, οὕτω καὶ διὰ τοῦ αὐθυποστάτου κατασκευάζουσι τὸ τῶν γε 20
 τοιούτων οὖσιῶν ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον. τοῦτο μὲν οὕν τοιοῦτο καὶ οὕτως
 ἔχον.

B' ζήτημα περὶ τοῦ μεθεκτοῦ καὶ ἀμεθέκτου.

"Ετερον δὲ ὅτι καὶ πᾶσαν ἐνάδα, τό τε καθ' ἔκάστην σειρὰν ἀρχικὸν αἴτιον
 ἐν τοῖς προειρημένοις συγγράμμασιν οἱ αὐτοί, οὐ ταῦτα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ 25
 αὐτὸ τὸ πάντων αἴτιον ἐν, πῃ μὲν ἀμέθεκτα λέγειν δοκοῦσι, πῃ δὲ μεθεκτά·
 V 154 τοῦτο μὲν τῷ μήτε τὴν τινων ἀρχὴν ἀποστατεῖν ἐκείνων τινός, ὃν αἰτία
 λέγεται εἶναι, μήτε τὴν πάντων ἀρχὴν τινος ὅλως ἀποστατεῖν τῶν ὅπω-
 σοῦν ὑφεστάναι λεγομένων, πάντων αὐτῶν οὖσαν αἰτίαν, δθεν καὶ τὸ πρῶτον
 τῶν νοητῶν, φό δνομα τὸ ἐν δη μέθεξιν τοῦ πρώτου ἐνός, τούτῳ φασὶ 30
 κεκλησθαι τῷ ὀνόματι· ἐκεῖνο δὲ τῷ τὸ μετεχόμενον ἐκείνου δεῖν εἶναι, ὑφ' οὖ
 B 93 μετέχεται. τούτῳ δὲ ἔπεσθαι τῷ ἐνδεσ εἶναι τῶν ἐν τῷ πλήθει καὶ μὴ πᾶσιν
 ἀμα παρεῖναι. ταύτας οὕν τὰς δοκούσας μὲν ἀντιφάσεις, ἥκιστα δέ γε οὖσας —
 οὐ γὰρ ἀν ἔγωγε τοῦτο θαρρήσαιμι φάναι — σὸν ἀν εἴη, σοφώτατ' ἀνδρῶν,
 τοῦ μόνου τανῦν τῆς Πλατωνικῆς ἐποπτείας μυσταγωγοῦ τε καὶ μύστου, 35
 ἵκανῶς διαλύσασθαι καὶ τινα περὶ τούτων ἡμῖν ἐκθεῖναι διδασκαλίαν, ὡς

7 πρὸ αὐτῶν L B V αἰτιῶν (πρωτουργῶν) M | 9 εἶληχεν B V ἀν εἶχεν L M |
 10 τὴν πρώτην L] B V om. | 16 αὐτοῖς L αὐτῶν B V | 21 τοιοῦτο L τοιοῦτον B V |
 31 εἶναι B V] L om.

έμοιγε σφόδρα προσίσταται. καὶ λύσιν πολλὰ σκοπούμενος οὐδεμίαν οὐδέπω,
ἥτις καὶ ἵκανὴ ἔσται, εύρεϊν ἐδυνήθην· ἀ δ' ἂν τις φαινομένην ἀντίφασιν ἐν
τούτοις συνάγων, ἦ πρὸς αὐθυπόστατον ἀπαντῶν, ἀδύνατά τε καὶ ἀτοπα
ἐπάγοι τῷ λόγῳ, ἐξέθηκα ἂν, εἰ μὴ τὴν πολυλογίαν φεύγων ἅμα καὶ σὲ ^{L 74}
^{V 154v} 5 ἥδειν τῷ διαβατικωτάτῳ σου νῷ ταῦτα πάντα περιληψόμενον.

Γ' ζήτημα περὶ τῆς τῶν δημοσίων συνωνυμίας ἢ δημωνυμίας.

Πρὸς δὴ τούτοις κάκεῖνο εἰδέναι χρεών, ὡς τὰ δημότα τοῖς αἰσθητοῖς
παρὰ τῶν νοητῶν ἐφήκειν οὔτε δημωνύμως οὔτε καθαρῶς συνωνύμως, ἀλλ' ὡς
τὰ ἀφ' ἐνὸς καὶ πρὸς ἐν Πρόκλος δεξάζει συμφωνῶν, ὡς φησι, Πλάτωνι,
10 κάκεῖνα μὲν πρώτως εἶναι, δὲ λέγεται, ταῦτα δὲ δευτέρως. »πᾶς γάρ, φησίν,
ἀριθμὸς εἰς οἰκείαν αὐτῷ καὶ σύστοιχον ἥρτηται μονάδα, ἀφ' ἧς καὶ τὴν
ὑπόστασιν ἔχει καὶ τὴν προσηγορίαν οὔτε συνωνύμως οὔτε εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυ-
χεν, ἀλλ' ὡς τὰ ἀφ' ἐνὸς καὶ πρὸς ἐν· ὥστε τὰ δημάται ἐστι μονάδος
ἢ πρώτως, καὶ λέγεται δην. δι' ἣν καὶ ταῦτα κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν καὶ ἔστι
15 καὶ ἐπονομάζεται δημάτης, καὶ ἀπὸ ταύτης πάντα τὰ δημάται συμπαθῆ εἰσιν ἀλλήλοις
καὶ τὰ αὐτά πως καθ' δσον ἔξ ἐνὸς δημάτης ἔστι.« καὶ ἀλλαχοῦ· »δὲ γάρ ἔστι
τὸ ἐν εἴδος πρώτως, φησί, τοῦτο τὰ ὑπὸ αὐτὸν πολλὰ δευτέρως.« καὶ Ὁλυμπιό-
δωρος δὲ ἐν τοῖς εἰς τὸν Φαίδωνα· »δημώνυμοι, φησί, τοῖς παραδείγμασιν αἱ
εἰκόνες, ὡς μόνου τοῦ δημάτου τὴν ταυτότητα σώζοντος, τοῦ δὲ πράγματος
20 ἐκστάντος ἀπὸ τοῦ παραδείγματος εἰς εἰκόνα.«

Δ' ζήτημα περὶ τῆς εἰμαρμένης.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ πολυθρύλλητον εἰμαρμένης τε καὶ ἀνάγκης δόγμα ^{V 155}
κατατεμαχίζειν μοι δοκοῦσι Σιμπλίκιός τε καὶ Ὁλυμπιόδωρος, ὁ μὲν ἐν ταῖς
εἰς τὸ ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου ἐπιστασίαις ἀποτρεπόμενος τοὺς πάντα ἀναγκά- ^{B 93v}
25 ζοντας, τὰ τε ἐπιχειρήματα αὐτῶν ἐκτιθέμενος καὶ ἀνατρέπων, εἰτ' αὐτὸς
ἀποδεικνύς τε καὶ συμπεραίνων τὴν ὑπόληψιν καὶ δρεξιν τῆς ψυχῆς καὶ δλως
τὴν αἵρεσιν καὶ προαιρεσιν αὐτεξούσιον καὶ οὐδαμῶς ἡναγκασμένην εἶναι· ἀλ-
λως γάρ οὐδὲ οἰεται τὸ αὐτοκινητὸν αὐτῆς σώζεσθαι δύνασθαι καὶ δλως
αὐτὴν τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἅμα τῇ τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἀναιρέσει καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς
30 ἀναιρεῖσθαι. οἴδας δέ, ποίας σχολῆς ὁ Σιμπλίκιος καὶ ὡς τῆς Ἀκαδημαϊκῆς
ἐρύσατο πηγῆς δαψιλέστατα παρ' Ἀμμώνιον καὶ Δαμάσκιον τοὺς Πλάτωνος
ὑποφήτας φοιτήσας. ὁ δέ γε Ὁλυμπιόδωρος ἐν μὲν τοῖς εἰς τὸν Γοργίαν·
ιτεθηλυμένης ἔστι, φησί, προαιρέσεως τὸ οἰεσθαι πάντα ἔξ ἀνάγκης εἶναι ^{L 74v}
καὶ καθ' εἰμαρμένην καὶ μηδὲν ἐκ τῆς προαιρέσεως γίγνεσθαι τῆς ἡμετέρας.«
35 »μὴ γάρ νόμιζε, φησίν, δτι οὐ δυνατὸν παρ' εἰμαρμένην ἀποθανεῖν. δυνατὸν
γάρ, εἴ γε ἡ προαιρεσις ἀναγκάσοι· καὶ γάρ καὶ ἡ εἰμαρμένη ἐκ τῆς προνοίας ^{V 155v}
ἥρτηται.« καὶ αὖθις ἐν τοῖς αὐτοῖς Ἀμμώνιον εἰσάγει, τὸ τῆς ψυχῆς αὐτο-

7 δὴ B δὲ L V | 10 δὲ L B] V om. | 11 οἰκείαν L B οἰκίαν V | 11 αὐτῷ L B
αὐτῶν V | 31 ἐρύσατο L ἡρύσατο B V | πηγῆς B V ψυχῆς L

10 Procl. | 16 Procl. | 18 Olymp. In Phaed. | 33 Olymp. In Gorg.

κίνητον ὑπερισχύειν τοῦ τῆς εἰμαρμένης νόμου τιθέμενον, ἐν τούτοις τοῖς λόγοις· »έγὼ γάρ, φησίν, οἶδα ἀνθρώπους τινὰς δσον κατὰ τὴν ἀστρολογίαν θέματα μοιχῶν ἔχοντας καὶ σωφρονοῦντας περιγενομένου τοῦ αὐτοκινήτου τῆς ψυχῆς.« ἐν δὲ τοῖς εἰς Ἀλκιβιάδην· »ἐκ τῶν τοῦ θεοῦ, φησίν, ἐρωτήσεων ἀνακύπτειν ὡς καθ' αἴρεσιν οἱ βίοι καὶ οὐ κατηναγκασμένοι.« φησὶ γάρ, τί βούλει. 5 οὗτο δὴ καὶ ἐν πολιτείᾳ· »αἵτια ἐλομένου θεὸς ἀναίτιος.« καὶ αὖθις· »ὑμεῖς δαίμονας αἱρήσεσθε, οὐχ ὑμᾶς δαίμων ληξεται· ἐν ἡμῖν γάρ ἔστιν ἐλέσθαι τοιόνδε βίον· ἐλομένους δὲ πράττειν τὰ ἐπόμενα τῷ βίῳ οὐκ ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ἀναγκαῖως.« οἶδας δέ γε καὶ Πρόκλον ἀναγκαίως τὰ ἐνδεχόμενα τὸν θεὸν εἰδέναι φάσκοντα ἐν τῇ θεολογικῇ αὐτοῦ στοιχειώσει, κἀντεῦθεν συγχωροῦντα τὸ 10 ἐνδεχόμενον, Ἀμμώνιόν τε τοῖς αὐτοῖς ρήμασιν ὡς ἀπὸ λημμάτων Ἰαμβλιχείων χρώμενον, ἐν οἷς Ἀριστοτέλη περὶ τοῦ ἐνδεχομένου ἐν τῷ περὶ ἐρμηνείας ἐρμηνεύει.

- V 156 Οὓς τοιούτους καὶ τοσούτους δῆνδρας διντας εὐχερῶς ἀπώσασθαι οὐ πάνυ τοι ῥάβδιον. εἴ τι οὖν καὶ πρὸς ταῦτα εἰπεῖν δοκιμάσειας, οὐ τὸν πόνον, ἀλλὰ τὴν 15 B 94 ἐσομένην τοῖς ἐντεῦζομένοις ὡφέλειαν λογισάμενος, χαριῇ τέ μοι τὰ μέγιστα καὶ μεγάλων ἀποριῶν ἀπαλλάξεις.

19. Γεώργιος ὁ Γεμιστός Βησσαρίωνι.

- B 94 Περὶ τοῦ δημιουργοῦ τοῦ οὐρανοῦ. 20

L 74^v Οὐ πάντα οἴεσθαι χρὴ τοὺς δῆνδρας τούτους, οὓς καταλέγεις, ἀλλήλοις συμφωνεῖν, ἀλλὰ τὰ μὲν μείζω καὶ κυριώτερα ἀλλήλοις συνάδειν, ἔστι μέντοι περὶ δὲ καὶ διαφωνεῖν.

Αὐτίκα δν Πλάτων προσεχῇ τοῦδε τοῦ οὐρανοῦ τίθεται δημιουργόν, Πρόκλος μὲν τὰ Πλάτωνος δόγματα ἐς τοὺς Ὁρφέως ἔλχων μύθους τέταρτον 25 ἀπὸ τοῦ πρώτου τίθεται αἵτίου· Πλωτῖνος δὲ τρίτον, ἐς τοὺς γε πολλοὺς οὗτος ἀποβλέψας τῶν ποιητῶν· Ἰουλιανὸς δὲ δεύτερον, παρὰ Μαξίμου ἵσως οὗτο τοῦτο δεδιδαγμένος. δοκεῖ δὲ καὶ Πλάτων οὗτο μᾶλλον ἀξιοῦν καὶ οὐχ, ἢ Πρόκλος ἢ καὶ Πλωτῖνος ἀξιοῦσιν, ἐξ ὧν ἐν τῇ ψυχογονίᾳ τὴν ψυχήν φησι

3 περιγινομένου B V περιγενομένου L | 8 ἐλομένους B V ἐλομένοις L

2 Olymp. In Gorg. | 4 Olymp. In Alcib. | 6 Olymp. In tempubl. |
6 Olymp. In tempubl.

Ep. 19. Gemistos' Antwort auf Bessarions Fragen im vorhergehenden Brief.

Überlieferung: Rom, Cod. Vat. gr. 1002, fol. 94—97 (= B, vgl. oben S. 455); Cod. Vat. gr. 1416, fol. 156—162 (= V); Bibl. Vallicellana, Cod. gr. 190 (C IX) fol. 21—23; Florenz, Bibl. Laur. Plut. 58, Cod. 33, fol. 74 v—77 v (= L); Mailand, Cod. Ambr. 348 (F 88, olim V 416) fol. 155—161; Cod. Ambr. 579 (N 284 sup.) fol. 9—19 v; Cod. Ambr. 703 (Q 114 sup.) fol. 27 v—28; Escurial, Cod. gr. 137 (T II 1) fol. 1—2 v; Wien, Cod. Theol. gr. 90, fol. 29 v—34; Jerusalem, Patriarcheion Cod. 197, fol. 77 v bis 80; Athos, Cod. gr. 4508, 146, fol. 558 v—560 v. Druckausgabe: Migne PG 161, 717—722 (sehr fehlerhaft bis zur Unverständlichkeit).

τῶν νοητῶν ἀεί τε διητῶν ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀρίστην γεγονέναι τῶν γενηθέντων. L 75
 Πρόκλος δὲ καὶ τοῦτο διαστρέφει τὸ τῶν νοητῶν ἀεί τε διητῶν τῷ ἀνωτέρῳ
 κώλῳ οὐδὲν τοιαύτης προσθήκης δεομένῳ συνάπτων, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ ἀρίστου V 156^v
 ἐπιδεὲς λείπων τοῦ τινων ἀρίστου. ἔτι τὴν ὥλην Πρόκλος μὲν ἀπὸ τοῦ πρώ-
 5 του αἰτίου παράγει· Πλωτῖνος δὲ ἀπὸ τῆς μετὰ τὸ πρῶτον δευτέρας καὶ
 νοητῆς οὐσίας τὴν περὶ δαιμόνων πονηρῶν δόξαν· οἱ μὲν αὐτῶν δῆλοί εἰσιν οὐ
 παραδεχόμενοι, ωσπερ οὐδὲ Πλάτων· οἱ δὲ τιθέμενοι τῇ δόξῃ παρ' Αἰγυπτίων
 εἰς τοῦτο προηγμένοι· οὐ γάρ τά γε μαγικὰ λόγια τῶν ἀπὸ Ζωροάστρου
 μάγων, οἵς καὶ Πυθαγόρας τε ἔσπειτο, καὶ Πλάτων αὐτὸς ταύτην φαίνεται
 10 προσιεμένος τὴν δόξαν, ἐν οἷς φησιν· ἡ φύσις οὐ πείθει εἶναι τοὺς δαιμονας
 ἄγνούς. ως δὲ καὶ τὸν τῆς εἰμαρμένης λόγον οἱ μὲν τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀναιροῦ-
 σιν, οἱ δὲ συνιστῶσιν, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου ἀχρι τούτου.

Περὶ δὲ ὧν διαπορεῖν φήσι, τάδε φαμέν· καὶ πρῶτον περὶ τῶν χωριστῶν νῶν·
 τούτων γάρ ἔκαστον ἔξι ἵσου τῷ πρώτῳ αἰτίῳ ἐν εἶναι οὐκ ἀν δὴ ἀξιώσειαν
 15 οἱ οὔτω λέγοντες, ἀλλ' ἡδη πεπληθυσμένον τι ἔν. τὸν οὖν παράγοντα ἔκαστον
 αὐτῶν θεόν, τὸ κράτιστον ἔκάστου πεπληθυσμένου διητος ἀμέσως παράγοντα τὸ
 λοιπὸν πᾶν, δι' αὐτοῦ ἡδη τοῦ κρατίστου αὐτοῦ παράγειν, καὶ οὔτως ἔκαστον B 94^v
 αὐτῶν ὑπὸ τε τοῦ πρώτου αἰτίου παράγεσθαι, καὶ αὐτοπαράγωγον εἶναι V 157
 μέρει τὸ λοιπὸν ἔαυτοῦ μέρος παράγοντα, ωσπερ που καὶ τὴν ψυχὴν αὐτο-
 20 κίνητον εἶναι, μέρει τὸ λοιπὸν ἔαυτῆς κινοῦσαν. σαφέστατα γάρ ἐν τῇ ψυχῇ
 καταφαίνεται ἡ τε βούλησις αὐτῆς καὶ ἡ ὁρμὴ ὑπὸ τοῦ φρονοῦντος αὐτῆς
 κινούμενα· αὐτὸ δὲ τὸ φρονοῦν αὐτῆς ὑπὸ τῶν περιεσταμένων αὐτὴν πρα-
 γμάτων, καὶ οὔτε αὐτοκίνητον οὔτως ἡ ψυχή, ως μὴ καὶ ὑφ' ἑτέρου κινεῖσθαι,
 οὔτε αὐτοπαράγωγον, οὔτ' αὐτή, οὔτε τῶν ὑπὲρ αὐτὴν νῶν οὐδείς, ως μὴ
 25 καὶ ὑφ' ἑτέρου παράγεσθαι. οἱ μὲν οὖν οὔτω λέγοντες λέγοιεν δὲν τι· οἱ δὲ
 ἑτέρως λέγοντες οὕποτ' ἀν εἰκότως λέγοιεν· οὔτε γάρ ἀν κινήσειέ ποτέ τι αὐτὸ
 αὐτό, μὴ οὐ πεπληθυσμένον δὲν. πολὺ δὲ μᾶλλον οὐκ ἀν παραγάγοι· διακε-
 κρίσθαι γάρ δεῖ δπως δήποτε καὶ παράγον παράγοντος, καὶ κινοῦν κινοῦντος,
 καὶ οὐ χρή κοινὰς οὐσίας ἐννοίας τὰς τοιαύτας τοὺς φάσκοντας σοφοὺς εἶναι
 30 ἀνατρέπειν. τὸ δὲ πρῶτον οὐκ αὐτοπαράγωγον, ἀλλ' αὐτὸ δι' αὐτὸ δην, καὶ
 ἡ τοῦ φρονοῦντος ἡμῶν ἐν τῷ αὐτὸ αὐτὸ νοεῖν αὐτοκινησία τε καὶ ἐξ ἔαυτὸ L 75^v
 ἐπιστροφὴ ὁμώνυμός τις κίνησις. τὴν δὲ ψυχῆς τε καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτὴν νῶν V 157^v
 ἀειδιότητα οὐκ ἀμέσως οὔτως ἀπὸ τοῦ τε αὐτοκινήτου καὶ αὐτοπαραγώγου
 κατασκευάζειν χρή, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἀπὸ τῆς τε τοῦ κυριωτάτου αὐτῶν τῆς
 35 οὐσίας ἀμερείας, τῆς τε ἀπ' ἀκινήτου αἰτίας προσεχοῦς παραγωγῆς, ὃν ἀλλα τε

1 γενηθέντων B V γενηθέντων L | 9 ἔσπειτο B ἔπειτο V εἴπειτο L | 10 προσιέ-
 μενος L προσιέμενα B V | 12 τούτου L τούτων B V | 13 πρῶτον B V πρώτων L |
 17 αὐτοῦ] αὐτοῦ B V L | 19 μέρος B L μέρους V | 20 εἶναι B V] L om. | ἔαυ-
 τῆς L ἔαυτῶν B V | 21 bis αὐτῆς L αὐτοῦ B V | 22 αὐτῆς L αὐτοῦ B V | 23 οὔτως
 B V διητῶς L | 24 οὔτ' αὐτῇ] οὔθ' αὐτῇ B V L | 26 εἰκότως B V εἰκός τι L

καὶ τό τε αὐτοκίνητον τό τε αὐτοπαράγωγον τεκμήρια εἶναι. δεῖν γάρ φησιν
ό Πρόκλος τῶν τε ἀκινήτων καὶ ἔτεροκινήτων τὸ αὐτοκίνητον μέσον εἶναι,
καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ τοῖς ἀκινήτοις τὰ ἔτεροκινήτα συνάπτον, ἀλλὰ καὶ εἰ κινεῖ
ἢ καὶ παράγει τι τἀλλα τῶν σὺν αὐτῷ ἐσομένων, εἴη δὲν πρῶτον τέ τι αὐτῶν
καὶ προύχον· εἰ δὲ τοιοῦτο, καὶ ἀμερές. καὶ περὶ μὲν τούτου ἐς τοσοῦτον. 5

Πρὸς τὸ β' ζήτημα.

Περὶ δὲ μεθεκτοῦ καὶ ἀμεθεκτοῦ οὐδὲν κωλύει, τοῦ μετέχειν καὶ μετέ-
χεσθαι πλεοναχῇ λεγομένων, καὶ τὰ αὐτὰ τῇ μὲν ἀμέθεκτα, τῇ δὲ μεθεκτὰ
B 95 λέγεσθαι· μία μὲν γάρ εἴη δὲν μετοχὴ ἡ κατὰ μόνην τὴν αἰτίαν, καθ' ἣν ὅπαν
παράγον ὑπὸ τοῦ παραχομένου μετέχοιτ' ἀν ὡς τῶν αὐτοῦ τινος τῷ παραγο- 10
μένῳ μεταδιδόν, καὶ δὲν εἰ χωρὶς αὐτὸν καθ' αὐτὸν μένοι τὸ παράγον. ἔτέρα
V 158 δὲ ἡ κατὰ πρόσληψιν, καθ' ἣν τὸ παράγον ἡ κινοῦν ἡ δλως ἄρχον προσλαμβά-
νον ἔαυτῷ τὸ ὑφ' ἔαυτοῦ διατιθέμενον. οὕτω δὴ δρᾶ, ἀττ' ἀν δρώῃ ἐς αὐτό.
ἢ μὲν οὖν προτέρα μετοχὴ τῶν χωριστῶν ἀν νῶν εἴη πρὸς τὰ τῆδε, ἡ δὲ
ὑστέρα τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα. εἰς τοσοῦτον οὖν καὶ περὶ τούτου. 15

Πρὸς τὸ γ' ζήτημα.

Περὶ δὲ τῆς τῶν τῆδε πρὸς τὰ εἰδη τὰ χωριστὰ ὄμωνυμίας, ἐπειδὴ τῶν
ὄμωνυμῶν τὰ μὲν κατ' οὐδεμίαν πραγματικὴν κοινωνίαν κοινὸν τούνομα
ἔχει, τὰ δὲ κοινωνεῖ μὲν ἀλλήλοις καὶ πραγματικῶς, κατὰ δὲ σμικρόν τι θάτερα
τῶν ἔτέρων ἐφάπτεται, καὶ τοῦτο συμβεβηκός τε καὶ οὐκ ἐς τινὰ κοινὴν 20
οὐσίαν συμβαλλόμενον, οἷον καὶ τὰ ζῷα τὰ γεγραμμένα πρὸς τὰ ἀληθινὰ
πέπονθε· τὰ δ' εἰ καὶ κατὰ μεῖζον τι κοινωνεῖ, δμως μέντοι ἐν διαφόροις
γένεσι κυριωτέροις περιέχεται· τὰ γάρ ἐν διαφόροις γένεσι κοινὸν δνομα
ἔχοντα ὄμώνυμα, οἷον καὶ τῇ ἰατρικῇ συμβαίνει, τῇ τε τέχνῃ, τῇ τε γυναικί,
τῇ τε σκευῇ, τῇ μὲν τὴν τέχνην ἔδιον ἔχουσι γένος, τῇ δὲ τὴν τεχνικήν, τῇ 25
δὲ τὴν κατασκευήν· ἐπεὶ οὕτω πάντ' ἔχει τὰ τῆδε πρὸς τὰ χωριστὰ εἰδη, καν εἰ
V 158^v κατὰ μέγα τι ἀλλήλοις κοινώνοι, ἀλλ' ἐπεὶ ἐν διαφόροις τυγχάνει δντα γένεσιν,
L 76 ὄμώνυμα ἀν εἴη· τοῖς μὲν γάρ τῆδε τὸ ἔγχρονον ἡ ἔνυλον εἴη ἀν γένος, τοῖς
δὲ ἐκεῖ τὸ αἰώνιον ἡ χωριστόν. τὰ μέντοι δντα πάντα τὰ γε ἀνωτάτω, ὁπόσ' ἀν
τις καὶ ὅποια προχειρίσαιτο, ἐπεὶ οὕτε ἐν ἔτέροις αὐτὰ τυγχάνει δντα διαφόροις 30
γένεσι, κοινὸν τε ἀλλήλοις καὶ μέγιστόν τι ἐς τὴν οὐσίαν ἔχει συμβαλλόμενον
αὐτὸ τὸ εἶναι· καὶ τί γάρ ἀν τούτου μεῖζον ἐς οὐσίαν εἴη ἐκάστοις συμβα-
λλόμενον; οὐκ ἀν δὴ ὄμωνυμως δντα λέγοιτο, εἰ μὴ ἄρα πρὸς τὸ πρῶτον αἴτιον
καὶ μόνον ὄμώνυμόν τις τὸ εἶναι τἀλλα πάντα ἔχειν ἀξιώσειεν, ἢν μὴ τὸ ἐν
μόνον καὶ ἀγαθὸν κατὰ Πρόκλον, ἀλλὰ καὶ τὸ δὲν κατ' Ἰουλιανὸν ἐκείνῳ ἀνα- 35

1 τεκμήρια B L τεκμήριον V | δεῖ B L δεῖν V | 5 τοιοῦτο] τοιοῦτον B V L |
7 μετέχεσθαι καὶ μετέχειν L trp. | 21 συμβαλλόμενον L | 22 εἰ καὶ] L om. καὶ |
24 γυναικί B L] V² corr. in marg. τεχνικῇ | 25 ἔχουσι scripsi ἔχούσῃ B V L | 26 κατα-
σκευήν L σκευήν B V | πάντ' B V ταῦτ' L | 27 κοινώνοι B κοινωνεῖ V κοινωνῇ L |
31 ἔχει συμβαλλόμενον B V ἔχειν βαλλόμενον L | τὸ εἶναι B V] L om. τὸ εἶναι
τούτου L trp.

τεθῆ· καὶ τίνι γάρ ἄλλῳ μᾶλλον προσήκει τὸ ὃν ἡ τῷ αὐτὸς δι' αὐτὸς ὅντι; B 95^v οὗτῳ γάρ ἀν τὰλλα πάντα ἔκείνῳ μὲν ὁμώνυμον τὸ εἶναι ἔχοι, ἄλληλοις δ' οὐχ ὁμώνυμον, ἀτε καὶ ἀπὸ μιᾶς ἀπαντα προϊόντα τῆς ἀρχῆς. οὐ γάρ τὸ τὰ μὲν μᾶλλον τοῦ ὅντος, τὰ δ' ἥττον μετέχειν κωλύσει μὴ οὐχ ὑφ' ἐν ἀπαντα τάτ-
5 τεσθαι γένος· ἦν γάρ σκοπῇ τις δρθῶς, ἀπαντα τὰ ἀπὸ κοινοῦ τινος ἀντι-
διαιρούμενα γένους ἐς τελεώτερα καὶ ἀτελεστέρα ἀττα εύρήσει διαιρούμενα·
τὰ δὲ τελεώτερα τοῦ κοινοῦ γένους ἡ εἴδους μᾶλλον τῶν ἀτελεστέρων μετέχει· V 159
οἶον τοῦ ζῷου ἐς τε τὸ ἀθάνατον καὶ θυγητὸν διαιρουμένου, τὸ ἀθάνατον τελε-
ώτερόν τε καὶ μᾶλλον ζῷον, εἰ γε δὴ καὶ μᾶλλον ζῶν, καὶ ἐς τὸ λογικὸν δὲ
10 καὶ ἄλογον τοῦ αὐτοῦ αὖ διαιρουμένου τὸ λογικὸν τελεώτερόν τε ὠσαύτως
καὶ μᾶλλον ζῷον, εἴ γε δὴ καὶ μᾶλλον ζωὴ ἡ λογική. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἥττον λευκὸν
τῷ λευκοτέρῳ ὁμωνύμως λευκόν ἐστι, τῷ τὸ μὲν μᾶλλον, τὸ δ' ἥττον τοῦ
λευκοῦ μετέχειν. ἔκείνα γε μὴν ἀν ἐν δίκῃ ὑπεξαιροῦτο τοῦ ὅντος καὶ ὁμωνύμως
ἀν εἶναι λέγοιτο, αἱ τε στερήσεις καὶ φθοραί, καὶ δλως τὰ κακὰ ἀτε καὶ τοῦ
15 ὅντος ἀπαντα ὅντα ἀποπτώσεις τὰ τοιαῦτα. ἀλλὰ δὲ καὶ περὶ τούτου ἐς το-
σοῦτον.

Πρὸς τὸ δ' ζήτημα.

Περὶ δὲ τοῦ τῆς εἰμαρμένης λόγου οὐχ οἶόν τε τὴν εἰμαρμένην καὶ ὄθεν-
οῦν τῶν μελλόντων ἔξελεῖν, ἔκείνοιν τοῦ ἀξιωμάτοιν καὶ ἀμφοῖν ἐμπέδοιν
20 μενόντοιν τοῦ τε ἀπαν αἴτιον, δτι ἀν δρψη, σὺν ἀνάγκῃ τε καὶ ὠρισμένως
δρᾶν, καὶ τοῦ πᾶν τὸ γιγνόμενον ὑπ' αἴτίου ἀν τινος γίγνεσθαι· Ἀριστοτέλης
μὲν γάρ ἐν τοῖς μετὰ τὰ φυσικὰ τὴν ἀπὸ τούτοιν συνεωρακώς τοῦ ἀξιωμάτοιν V 159^v
ἀνάγκην καὶ ὡς ἐμπέδοιν καὶ ἀμφοῖν τούτοιν μενόντοιν κινδυνεύει ἐκ τῶν
ἐσομένων τὸ ἐπ' ἀμφότερα ἐνδεχόμενον οὔχεσθαι, ἵνα μὴ τὸ ἔαυτοῦ ἐνδεχό- L 76^v
25 μενον ἀπολέσῃ, θάτερον τοῦ ἀξιωμάτοιν τούτοιν ἀναιρεῖ, εἶναι ἀττα τῶν
γιγνομένων ἀξιῶν καὶ ἀνευ αἴτίου ὁτουοῦν γιγνόμενα, γελοίως τὸ μὲν πᾶσι
τε δοκοῦν καὶ δόξον ἀν ἀναιρῶν, τὸ δ' ὑπὸ πλείστων ἀντιλεγόμενον ὡς ἐμπεδον
ἔαυτῷ τιθέμενος. Ἰδωμεν δὲ καὶ δπου τὸ ἐπ' ἀμφότερα τοῦτο ἐνδεχόμενον καὶ
ἀμφίρροπον οἱ Ἀριστοτέλει οὕτοι συνηγοροῦντες ἀξιοῦσιν εἶναι. εἰ γάρ ἐν τῇ βου- B 96
30 λήσει ἡμῶν αὐτὸς ἀξιοῦσιν εἶναι, δπου καὶ δοκοῦσιν αὐτὸς τίθεσθαι, ἡ φάντων ὑπὸ^{II}
μηδενὸς ἀν αἴτίου τὴν βούλησιν ἡμῶν κινεῖσθαι, ἀλλ' εἰκῇ μάτην, ἵνα δὴ καὶ
τοῦτο τὸ σεμνὸν τῇ ψυχῇ ἡμῶν περιάψωσι ματαιότητα αὐτῇ περιθέντες· ἡ
7ην ὑπ' ἀγαθοῦ ὅντος ἡ καὶ φαινομένου τὴν βούλησιν ἡμῶν συγχωρήσωσι
κινεῖσθαι, ὥσπερ που καὶ φαίνεται κινουμένη, ἀνάγκη αὐτοῖς καὶ σὺν ἀνάγκῃ
35 συγχωρεῖν κινεῖσθαι. τὴν μὲν οὖν βούλησιν ἡμῶν οὐκ ἀν εἶναι αὐτοκίνητον,
εἴγε ὑπὸ τοῦ φρονοῦντος ἡμῶν καὶ τἀγαθοῦ φαίνεται κινουμένη· τὴν δ' δλην

2—3 ἔκείνῳ μὲν . . . ἀπαντα B V] L om. | 6 ἐς L ὥστε B V | 9 τε καὶ B V] L.
om. τε | 13 ἔκείνα B V ἔκείνη L | 18 τοῦ L] B V om. | 24 ἵνα μὴ B V γνώμη L |
26 ὁτουοῦν B V] L om. | 27 δόξον B V δόξαν L | ἀν] L postea del. | 29—30 εἰ γάρ ἐν
. . . ἀξιοῦσιν εἶναι B V] L om. | 34—36 ἀνάγκη . . . κινουμένη V² in marg. | 34 αὐτοῖς
B L αὐτῆς V | 35 συγχωρεῖν B V συγχωρῆ L

V 160 ἡμῶν ψυχὴν αὐτοκίνητον εἶναι, τῷ μέρει ἔαυτῆς τὸ λοιπὸν αὐτῆς κινεῖν, ἢ που καὶ Ἀριστοτέλης ἀξιοῦ συνίστασθαι τὸ αὐτοκίνητον. οὐ γάρ οὐδὲ Ἀριστοτέλης ἐν οἷς εὖ λέγων φαίνεται ἀτιμαστέος. κινεῖσθαι μέντοι καὶ αὐτὸ τὸ ἐν ἡμῖν κινοῦν ὑπό τε τῶν ἔξωθεν ἥδη περιίσταμένων ἡμᾶς πραγμάτων. καὶ δὴ καὶ τοῦ θείου, ἐπειδὴν οἴόν τε γίγνηται τῆς θείας ἔξηγήσεως, μὴ ἀπολεῖ- 5 πεσθαι, καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ φρονοῦν ἡμῶν, δόγμασι τοῖς ἔαυτῷ ἔξωθεν ἐγγιγνομένοις τὸ λοιπὸν τῆς ψυχῆς κινοῦν, τὴν τε βουλῆσιν καὶ δρμήν καὶ τὰ τούτοιν αὖ ἐπόμενα πάθη, χαράν τε δὴ τὴν ἔνδον, οὐ τὴν δι' αἰσθήσεως, καὶ ἀγανάκτησιν ὠσαύτως καὶ ἐλπίδα καὶ δέος καὶ ἐπιθυμίαν καὶ θυμὸν καὶ δὴ παρὰ ταῦτα καὶ τὴν φαντασίαν. ταῦτα γάρ ἔστιν ἀ τὸ φρονοῦν ἡμῶν κινεῖ, καὶ 10 ὅνπερ ἄρχει ἔξωθεν αὐτοκινούμενον. ταῦτα καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐκάλεσαν οἱ Στωϊκοὶ ἀτε ἐπὶ τῷ κυριωτάτῳ ἡμῶν δυτα τῷ φρονοῦντι. αὐτὸ δὲ τὸ φρονοῦν ἡμῶν οὐκ ἔτι οὔτ' ἐπὶ τῷ ἀλλῷ τῶν ἡμετέρων, οὔτ' αὐτὸ ἐφ' ἔαυτῷ ἔστιν. ἀλλ' ὑπὸ τούτων οἱ τὴν γε είμαρμένην οὗτοι ἀναιροῦντες συνελαυνόμενοι τῶν λόγων

V 160^v ἐπ' ἐκείνην καταφεύγουσι τὴν ἀπολογίαν, φάσκοντες καὶ τὸ φρονοῦν τοῦτο ἡμῶν 15 ἐπὶ τῇ βουλῆσει ἡμῶν εἶναι, εἴ γε τὴν ἐπιμεληθῆναι τε αὐτοῦ καὶ ἀσκῆσαι βουληθῶμεν, καὶ αὐτὸ ἐπιδίδωσιν. ἀλλὰ καὶ τούτου δόξαν τινὰ ἡγήσασθαι δεῖ, τὴν τοῦ ὡς ἐπιμελητέα τε αὐτοῦ καὶ ἀσκητέα. ἡς μὴ πρότερον ἐγγεγονύιας τῷ

B 96^v φρονοῦντι ἡμῶν, οὐδὲ ἀν ἐπιμεληθῆναι αὐτοῦ οἰοί τέ ποτ' εἴημεν βουληθῆναι, L 77 ὥστε καὶ οὕτω τὸ φρονοῦν ἡμῶν τὴν βουλῆσιν ἐφ' ἔαυτὸ κινεῖν ὑπὸ τῆς τοι- 20 αὐτῆς αὐτὸ πρότερον κεκινημένον δόξης. οὔτ' οὖν τὸ αὐτοκίνητον οὗτε τὰ ἐφ' ἡμῖν δρθῶς λεγόμενα τὴν είμαρμένην ἀναιρεῖ. δηλοῦσι δὲ καὶ οἱ τὰς φωνὰς ταύτας πρῶτοι ὀνομάσαντες, τὴν μὲν Πλάτων, τὴν δ' οἱ Στωϊκοί, οὐ καὶ τὴν είμαρμένην ἀναιροῦντες, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τιθέμενοι τῇ δόξῃ· οἱ μὲν γάρ Στωϊκοὶ καὶ παρακελεύονται ἐκεῖνα θαμὰ ἐκάστῳ ἐπάρδειν τὰ ίαμβεῖα. 25

»ἀγοῦ δέ μ' ὁ, Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη,
ὅπη ποθ' ὑμῖν είμι διατεταγμένος.«

πρὸς δὲ τούτοις καὶ φαίνονται ἀπανταχοῦ τὰ δόγματα εἶναι τὰ κινοῦντα ἡμᾶς

V 161 θρυλλοῦντες, καὶ τοῖς μοχθηροῖς μὴ χαλεπαίνειν ἀξιοῦσιν, ἀτε ὑπὸ τῶν δογμάτων ἀναγκαζομένοις κακὰ δρᾶν καὶ ὀκουσιν ἔξαμαρτάνουσιν. εἰ γάρ τὰ δόγ- 30 ματα ἡμᾶς κινεῖ σὺν ἀνάγκῃ δήπου καὶ κινεῖ. καὶ Πλάτων δὲ πανταχοῦ φαίνεται σὺν ἀνάγκῃ τὴν ψυχὴν αἴρεισθαι, ἀττ' ἀν αἴρηται, ἀξιῶν. τὰ δ' ἐν τοῖς μύθοις αὐτοῦ οὐ χρὴ ὡς δι' ἀκριβείας ἀπαντα λεγόμενα ζητεῖν· ἵδιον γάρ τοῦτο τῶν μύθων μὴ ἀπαντα δι' ἀκριβείας λέγειν. οὐδὲν μέντοι ἥττον κάκε ἐμφαίνεται τις ἀνάγκη ἐκάσταις ψυχῶν τῆς τῶν βίων αἴρεσσεως· κατὰ συνήθειαν 35 γάρ φησι τοῦ προτέρου βίου καὶ τό τε ἐκάστη ψυχῇ γίγνεσθαι τὴν αἴρεσιν. εἰ δὲ κατὰ συνήθειαν τοῦ προτέρου βίου, καὶ καθ' είρμόν τινα· εἰ δὲ καθ' είρμόν, οὐδὲ ἀνευ αἰτίας· εἰ δὲ οὐκ ἀνευ αἰτίας, καὶ σὺν ἀνάγκῃ. ὁ δ' ἀπὸ τῶν

10 ἡμῶν B V] L om. | 11 αὐτοκινούμενον V corr. ex καὶ τὸ κινούμενον | 13 ἔαυτῷ L ἔαυτό B V | 25 ἐκάστῳ B V] L om. | 32 ἀττ' ἀν B V ἀ τ' ἀν L | 35 ψυχῶν B V ψυχαῖς L | 36—37 καὶ τό τε ἐκάστη ... βίου B V] L om.

τῆς μοιχείας θεμάτων τὴν τῆς εἰμαρμένης ἀναίρεσιν ἰσχυριζόμενος, ἀτε ἀπὸ
δυσκρίτων τῶν τοιούτων δητῶν θεμάτων ἐπιχειρῶν, καὶ οὐδὲ ἀν αὐτὸς κατά
γε τὸ εἴκος καλῶς κεκρικώς, εἴκοτως οὐδὲ ἡμῖν πιθανός. ἔκεινο μὴν ἐπὶ πᾶσι
τούτοις προσθήσομεν, ως οὐδὲ τὸν τὴν θεοῦ πρόγνωσιν συναναιροῦντα τῇ τῆς V 161^v
5 εἰμαρμένης ἀναιρέσει λόγον καλῶς λύουσιν οἱ λύειν πειρώμενοι, φάσκοντες
τὸν θεὸν ὀρισμένως τὰ ἀδριστα γινώσκειν· εἰ μὲν γάρ τὸ ἀδριστον σχέσις τις
ἡν, οἶόνπερ τὸ διπλάσιον, δ σχέσις δη τοῦδε μὲν διπλάσιον, ἔτέρου δὲ τὸ B 97
αὐτὸ δημιου, ἵσως εἴκοτως ἀν καὶ ἐδόκουν λέγειν τι οἱ οὕτω λέγοντες. ἐπεὶ δ'
εἴπερ τι ἄλλο ἀπόλυτον καὶ τὸ ἀδριστον παραπλήσιον ἀν εἴη τὸ λεγόμενον,
10 ὥσπερ ἀν εἰ τὸν θεὸν ἔφασκον τὸν βοῦν δημιρωπὸν δητα γιγνώσκειν ἢ τὸν δημιρω-
πὸν ἀστέρα, ποία οὖν γνῶσις ἔτερόν τι περὶ τοῦ γιγνωσκομένου, ἢ δ ἐστι τὸ
γιγνωσκόμενον γιγνώσκειν; ἔτι πᾶσιν δηολογεῖται τοῖς σοφοῖς τὸν θεὸν L 77^v
ἀπαντα τῷ ποιεῖν χιγνώσκειν. εἰ οὖν τῷ ποιεῖν ἀπαντα γιγνώσκει, καὶ δρίζοι
ἀν δήποι, ἀττ' ἀν ποιοῖ τε καὶ γιγνώσκοι, καὶ οὐδὲν ἀν ἀδριστον εἴη, ὃν ἀν
15 αὐτὸς εἴτε ἀμέσως εἴτε διὰ μέσων ποιοῖ τε καὶ γιγνώσκοι· ἀπαντα δ' ἀν
δηόσα ἀγαθοῦ ἔχεται, ποιοῖ τε καὶ γιγνώσκοι, εἰ μέλλοι μὴ κόλλουρος
αὐτοῦ ἢ τε πρόνοια ληφθήσεσθαι καὶ γνῶσις. τὰ δὲ κακὰ ἀτε τοῦ δητος δητα
ἀποπτώσεις οὐδὲ ἀν αἰτίας δέοιτο. ὥστ' οὐδὲ ἀν δηθεὸς τῷ τῆς εἰς τούσχατον
προνοίας τε καὶ εἰμαρμένης λόγῳ τῇ τούτων ἐνέχοιτο αἰτίᾳ.

20 Σοὶ τοσαῦθ' ἡμεῖς ἔτι τὰ ἡπορημένα συμβαλλόμεθα, ἵκανὰ δὴ ἀνδρὶ οἴω- V 162
περ σοί, ἔρρωσο.

20. Βησσαρίων Καρδινάλις

B 97

V 162

Τῷ σοφῷ καὶ διδασκάλῳ

Γεωργίῳ τῷ Γεμιστῷ

Εὖ πράττειν.

25

Τῆς μὲν τῶν πρὸς ἡμῶν ἡπορημένων λύσεως πλεῖστας οἴδα σοι χάριτας.
ἔβουλόμην δὲ ἀπὶ τούτοις τοῖς λόγοις, οἵς τὰ ἡπορημένα ἐπιλυόμενος χρή,
καὶ τινων παλαιοτέρων σοφῶν ἀξιωμά σε παραγαγεῖν καὶ τινας αὐτῶν ἐπε-
νεγκεῖν χρήσεις, αἷς μάλιστα ἀν ἔπεισας τοὺς ἀκούοντας. εἰ γάρ καὶ τὸ σὸν
ἀξιωμα μόνον ἔμοιγε γοῦν ἀρκεῖ, μᾶλλον μέντοι ἔπεισας ἀν τοὺς τε ἀλλους,

---

4 τὸν τὴν θεοῦ B V τὴν τοῦ θεοῦ L τὸν L om. | 12 γιγνώσκειν B V γιγνώσκον L |
15 ποιοῖ B V ποιεῖ L | γιγνώσκοι B V γιγνώσκει L | 16 μέλλον B V μελλει L
17—18 τὰ δὲ κακὰ . . . ἀποπτώσεις V² in marg. | 20 συμβαλλόμεθα B V συμβαλ-
μεθα L

Ep. 20. Eine weitere Anfrage Bessarions an Gemistos philosophischen und
mathematischen Inhalts.

Der bisher noch ungedruckte Brief ist überliefert: Rom, Cod. Vat. gr. 1002,
fol. 97—98 v (= B); Cod. Vat. gr. 1416, fol. 162—164 (= V); Bibl. Vallicellana, Cod.
gr. 189 (C VIII) n. 14.